

OPERACJA OGÓLNOPOLSKA

WYJAZD STUDYJNY

– OD BACÓWKI DO FABRYKI, DOBRE PRAKTYKI

Województwo podkarpackie, 29.08 – 02.09.2017 r.



„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”,
„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”,
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Projekt opracowany przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie

Alternatywne wykorzystanie owiec

dr inż.
JACEK SIKORA

Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy w Balicach



„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”,
„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”,
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Projekt opracowany przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie

Zagadnienia

1. Owczarstwo w Polsce
2. Sytuacja w krajowej hodowli
3. Charakter chowu i hodowli owiec
4. Tradycyjne kierunki wykorzystywania owiec
 - Pozyskiwanie wełny
 - Pozyskiwanie mleka (produkty)
 - Produkcja jagnięciny
5. Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec
 - Wypas kulturowy, wypas na wałach przeciwpowodziowych wypas w szkółkach, itp.,
 - Produkty tradycyjne
 - Wykorzystanie owiec w nauce
 - Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach
 - Agroturystyka i ekologia
6. Podsumowanie

Owczarstwo w Polsce

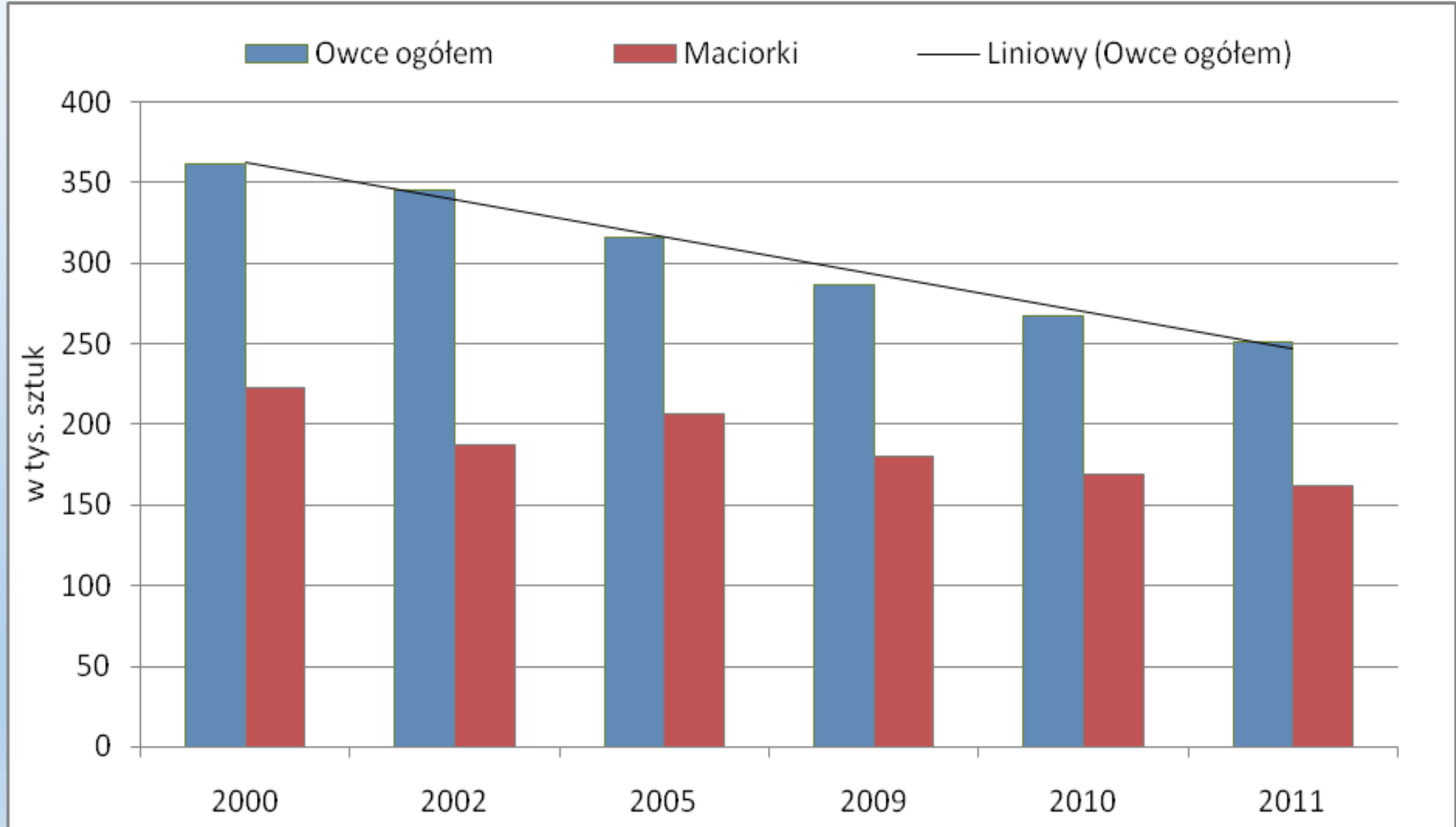
Z nastaniem gospodarki rynkowej na przełomie lat 80-tych i 90-tych XX wieku i załamaniem się systemu dotacji wełny nastąpił drastyczny spadek pogłowia owiec a tym samym upadła produkcja owczarska w naszym kraju.

Podjęto szereg działań na poziomie organizacji hodowli krajowej celem ratowania tej gałęzi rolnictwa.

„Program doskonalenia pogłowia owiec do roku 2010”

„Programu doskonalenia plenności” (integralna część Programu 2010)

Sytuacja w krajowej hodowli



Sytuacja w krajowej hodowli

Obecnie pogłowie owiec utrzymywanych na terenie kraju stanowi 218.500 sztuk (dane GUS 2013)

Populacja macierek – 134.700 sztuk (GUS 2013)

Owiec wpisanych do ksiąg w roku 2011 – 72.005 macierek (dane PZO, 2012)

Sytuacja w krajowej hodowli

- Hodowla niedotowana – tendencja spadkowa
- Hodowla dotowana – tendencja wzrostowa
 - Program ochrony zasobów genetycznych dotowany z pakietu 7 PROW 2007 – 2013 – „Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie”
 - Wsparcie specjalne w sektorze owiec, tzw. płatność do owiec
 - Program „Owca Plus”
 - Projekty unijne, granty

Populacja aktywna owiec w Polsce w 2012 roku liczyła 72 005 maciurek, z czego około 59,27% to maciorki objęte programem ochrony zasobów genetycznych, a około 40,73 % stanowiły rasy produkcyjne.

Charakter chowu i hodowli owiec

Utrzymanie owiec w:

- systemie pastwiskowo-alkierzowym
- Systemie alkierzowym



System produkcji:

- intensywny;
- półintensywny;
- ekstensywny.



Tradycyjne kierunki wykorzystywania owiec

Pozyskiwanie wełny i skór

Pozyskiwanie mleka

Produkty mleczne

Produkcja jagnięciny (eksport

jagniąt żywych)





Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wypas

Nadanie wypasowi owiec nowego znaczenia i funkcji:

- ✓ wypas kulturowy – ochrona krajobrazu górskiego;
- ✓ wypas na wałach przeciwpowodziowych;
- ✓ wypas w szkółkach drzewek;
- ✓ wypas jako element ochrony bioróżnorodności.



Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wypas kulturowy

- Wypasy tego typu prowadzone są na ograniczonym obszarze. Dotyczy to rejonu Tatr i w mniejszym stopniu Gorców.
- Wypas kulturowy wiąże się z licznymi ograniczeniami.
 - Wypasać mogą tylko ci bacowie, którzy mają koncesję,
 - liczba wypasanych owiec i krów jest ograniczona,
 - Wypasane można tylko owce i krowy ras miejscowych (polska owca górską, cakiel podhalański, bydło czerwone).





Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wypas na plantacjach drzewek ozdobnych

- Rozwiązanie problemu wykaszania trawy z pomiędzy drzewek
- Eliminacja roślin niepożądanych
- Odpowiedni dobór rasy owiec (np. merynos polski, merynos polski w starym typie)





Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec Wypas jako element ochrony bioróżnorodności

- ❑ Przykładem tego typu wypasu jest „Projekt wykorzystania owiec rasy świniarka do czynnej ochrony wybranych siedlisk Natura 2000” zrealizowany w rezerwacie „Kózki”.
- ❑ Innym przykładem praktycznej realizacji czynnej ochrony cennych przyrodniczo hal i polan górskich Beskidu Śląskiego i Żywieckiego jest Program Owca Plus.
- ❑ Jak również wypas zwierząt gospodarskich (owiec i kóz) jako element ochrony różnorodności krajobrazowej i biologicznej Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej (Program Owca Plus).

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Produkty tradycyjne

Produkty owcze wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych

Produkt (województwo)	Charakterystyka
Produkty mleczne	
Bundz / bunc (małopolskie)	Miękki ser twarogowy; kształt bochenka, biały, delikatny w dotyku, ze zwartą, gładką konsystencją. Podczas dojrzewania w serze pojawiają się dziurki. Smak łagodny, lekko kwaśny, orzechowy.
Bundz / grudka (śląskie)	
Bryndza podhalańska (małopolskie)	Wytwarzana z mielonego i solonego bundzu; jednolita masa serowa. koloru białego, kremowego o pikantnym, słonym smaku, czasem lekko ostry lub kwaśny. wyraźny zapach dymu

Produkty owcze wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych

Produkt (województwo)	Charakterystyka
Produkty mleczne	
Bryndza żywiecka (śląskie)	Wytwarzana z mielonego i solonego bundzu; jednolita masa serowa. koloru białego, kremowego o pikantnym, słonym smaku, czasem lekko ostry lub kwaśny. wyraźny zapach dymu
Bryndza wołoska wędzona (śląskie)	
Oscypek /oszcypek (małopolskie, śląskie)	Twardy ser wędzony z masy parzonej; kształt dwustronnego stożka, wrzeciona, środkowa część walcowata; długość: 17-23 cm; średnica w najszerszym miejscu: 6-10 cm; masa: 0,6-0,8 kg; barwa po przekrojeniu lekko kremowa, przy skórce ciemniejsza; skórka jasnobrązowa z delikatnym połyskiem.

Produkty owcze wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych

Redykołka (małopolskie, śląskie)	Twardy ser wędzony z masy parzonej; kształt zwierzątek, ptaszków, sercowaty, o gładkiej elastycznej skórce, czasem chropowatej, o barwie kremowej, żółtej. Smak lekko słony, pikantny.
Żętyca (małopolskie)	Serwatka z drobinkami sera, słodkawa lub lekko kwaśna, o zapachu kwaśnego mleka.
Żętyca (śląskie)	
Ser wołoski wędzony (śląskie)	Okrągły placek, śr.60 cm, żółta lub brązowa skórka, wewnątrz kremowy, elastyczny, słony, wędzony.
Ser klagany (śląskie)	Kształt w zależności od formy, biały, kremowy, miękki, o śmietankowym smaku; twardnieje w miarę przechowywania, wtedy też smak kwaskowy. Obecnie wytwarzany również z krowiego mleka.

Produkty owcze wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych

Produkty mięsne		
Jagnięcina beskidzka (śląskie)	3-18 kg	Tuszka charakterystyczna dla jagniąt; mięso elastyczne, jędrne o jasnoróżowej barwie; delikatna, soczysta; zapach charakterystyczny dla świeżego mięsa.
Jagnięcina podhalańska (małopolskie)	4-16 kg	
Jagnięcina ze świniarki (łódzkie)	7-10 kg	
Jagnięcina z owcy rasy wielkopolskiej (wielkopolskie)	15–25 kg	
Udziec barani z owcy pomorskiej z czosnkiem (pomorskie)	1,5-2,5 kg	Udziec z kością; rumiany na przekroju lekko różowy; konsystencja miękka, krucha, elastyczna, soczysta smak delikatny,

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie owiec w nauce

- Doświadczalnictwo zootechniczne:
 - Zagadnienia związane z hodowlą owiec;
 - Zagadnienia dotyczące żywienia owiec;
 - Tematyka ekonomiki hodowli owiec;
 - Badania fizjologii rozrodu- zwierzęta transgeniczne, klonowanie, programowanie płci potomstwa;
 - Badania cytogenetyczne, wykorzystanie markerów I i II stopnia do kontroli pochodzenia
 - Zagadnienia jakości produktów owczarskich (mięso, mleko, sery)

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie owiec w nauce

Owce jako model badań medycznych.

Dzięki budowie anatomicznej i fizjologii niektórych narządów są modelem badawczym wykorzystywanym w kardiologii, ortopedii, chirurgii jamy brzusznej i chirurgii ogólnej.

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie owiec w nauce

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie owiec w nauce

- W ostatnich latach również w IZ PIB w ramach prowadzonych badań wykorzystywano owce w medycznych badaniach przedklicznych.
- Wykonano i zakończono cztery projekty badawcze.
- Dwa były to projekty kardiochirurgiczne i ortopedyczne:
 - Badania nad biologicznymi protezami zastawek serca
 - Badania nad sztuczną pompą serca
 - Badania nad możliwością zastosowania implantów biodegradowalnych w operacyjnym leczeniu zerwania więzadła krzyżowego kolana
 - Badania nad zastosowaniem pulsacyjnego pola magnetycznego w leczeniu urazów ortopedycznych.

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie owiec w nauce

- Zalety:
- Zróżnicowana wielkość – możliwość łatwego doboru odpowiedniej wielkość zwierząt np. owce dużych ras preferowane są w kardiochirurgii i torakochirurgii, małe rasy w ortopedii, chirurgii jamy brzusznej i chirurgii ogólnej.
- Odpowiednia wielkość i budowa anatomiczna narządów
- Łatwy dostęp do operowanych miejsc
- Niewielka ilość tkanki tłuszczowej
- Szybkość gojenia
- Szybka odnowa tkanek w miejscu operowanym (szybka rehabilitacja)
- Brak powikłań pooperacyjnych
- Właściwa reakcja na podawane leki (ludzkie)
- Łagodny i zrównoważony temperament
- Niewielkie koszty utrzymania

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie owiec w medycynie

W wyniku prac badawczych zespół naukowców z Instytutu Biochemii i Biologii

Molekularnej Uniwersytetu Wrocławskiego wyodrębnił z mleka owczego (siary)

substancję (kompleks białek), która wyraźnie spowalnia proces niszczenia komórek mózgu, do którego dochodzi podczas choroby Alzheimerera.

KOLOSTRYNINA – kompleks około 30 peptydów posiadający właściwości immunoregulatorowe, wpływające na indukcję cytokinin i spowalnianie odkładania się w komórkach nerwowych mózgu nieprawidłowego białka – beta-amyloidu (amyloidowych płytek starczych).

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Wełna

1. Wykorzystanie wełny w ochronie szkótek i młodników w lasach

Zabezpieczanie młodych sadzonek drzew iglastych poprzez rozwieszanie na nich wełny owczej pozyskiwanej od wrzosówek i owiec rasy skudde.

Intensywny zapach tłuszczopotu odstrasza jeleniowate, które w okresie jesienno-zimowym obgryzają młode pędy drzewek.

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Wełna

2. Zastosowanie wełny jako materiału izolacyjnego w budownictwie

- Nowym sposobem wykorzystania wełny owczej jest zastosowanie jej jako wełny izolacyjnej. Materiał ten jest wykonany z naturalnych włókien, a do jego wyprodukowania wymagane jest mniej niż 15% energii potrzebnej do produkcji izolacji z wełny szklanej lub skalnej.
- Wełna owcza jest materiałem trwałym i odnawialnym, z zerowym potencjałem wyczerpywania ozonu. Może być ponownie użyta do produkcji albo ulec biodegradacji. Materiał jest bezpieczny i łatwy w użyciu.

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Wełna

2. Zastosowanie wełny jako materiału izolacyjnego w budownictwie

na razie produkt raczej mało znany, mimo że posiada wiele zalet:

- Wełna owcza jest naturalna, odnawialna i trwała;
- całkowicie bezpieczna w dotyku (nie wymaga żadnego specjalistycznego ubioru ochronnego, co ułatwia układanie izolacji);
- nie powoduje podrażnień oczu, skóry lub płuc (włókna nie mają żadnego negatywnego wpływu na zdrowie);
- włókna wełny owczej mogą absorbować wilgoć z otaczającego powietrza, a potem oddawać bez redukcji wydajności termicznej (jak to się dzieje w przypadku izolacji z wełny szklanej).

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Wełna

2. Zastosowanie wełny jako materiału izolacyjnego w budownictwie

na razie produkt raczej mało znany, mimo że posiada wiele zalet:

- Wełna owcza nie rozprzestrzenia ognia i jest samogasnąca;
- Ponadto izolacja z owczej wełny ze względu na swoją elastyczność nie osiada, zachowując stałą wydajność izolacji.
- Proponowane zastosowanie wełny owczej to izolacje cieplne dachów stromych (jako izolacja międzykrokwkowa), izolacje konstrukcji podłóg i stropów oraz izolacje akustyczne w lekkich ścianek działowych.

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Wełna

2. Zastosowanie wełny jako materiału izolacyjnego w budownictwie

na razie produkt raczej mało znany, mimo że posiada wiele zalet:

Cechy techniczne typowego wyrobu do izolacji cieplnej w budownictwie:

- współczynnik przewodzenia ciepła: $\lambda = 0,0385\text{--}0,040$ W/mK,
- klasa ogniowa: B2 (wg DIN),
- współczynnik oporu dyfuzyjnego: $\mu = 1$,
- gęstość: $13\text{--}18$ kg/m³,
- grubość izolacji: $3\text{--}24$ cm,
- trwała odporność na mole.



Wetna owcza jako izolacja podłogi

Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Wełna

3. Rzemieślniczy przerób wełny

- pranie, gręplowanie, przędzenie
- Produkcja włóczki, filcy, kołder materacy
- Produkcja produktów z wełny owczej o potwierdzonym działaniu prozdrowotnym:

- kołder;
- kocy;
- opasek;
- specjalnej odzieży i butów.



Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Skóry

Wyprawa skór na:

Produkty ozdobne

Drobną galanterię (pamiątki)

Produkcję ubiorów regionalnych

Produkty o działaniu prozdrowotnym

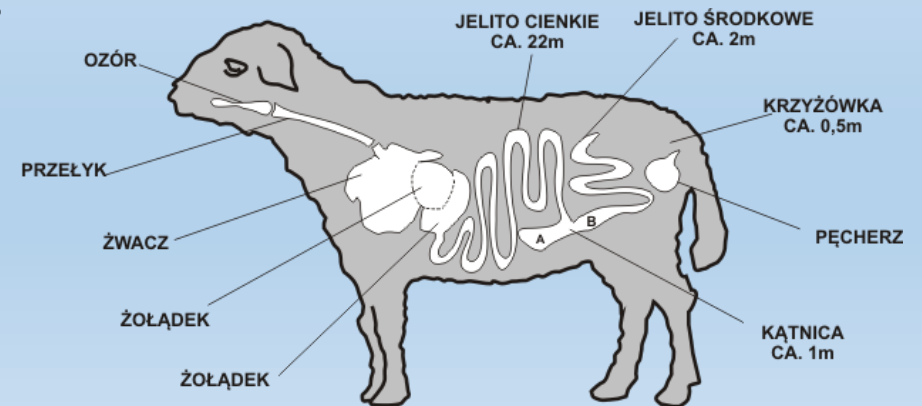


Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Wykorzystanie pozyskiwanych surowców w innych dziedzinach

Jelita

Jelita baranie swoimi właściwościami i rozmiarem bardzo mocno zbliżone są do jelit kozich, jednak ich zastosowanie jest o wiele szersze. Jelita baranie wykorzystuje się nie tylko w produkcji frankfurterek czy kabanosów, ale również do przekąskowego salami czy kiełbasy chłopskiej. Osłonki te są stosunkowo małej średnicy. W połączeniu z nadzieniem uzyskujemy doskonałą kombinację smaku i delikatności. W znakomity sposób konserwują smak i zapach mięs. Idealne zarówno do grillowania, gotowania czy wędzenia.



Alternatywne kierunki wykorzystywania owiec

Agroturystyka i ekologia

- Utrzymywanie owiec w gospodarstwach agroturystycznych jest okazja do zaprezentowania walorów ekologicznych hodowli owiec i prozdrowotnych zalet produktów owczych.
- Produkty mleczne oraz mięsne mogą stanowić część oferty kulinarnej dla odwiedzających gospodarstwo
- Wyroby z wełny i skóry mogą być proponowane jako pamiątki
- Kontakt ze zwierzętami może mieć charakter terapeutyczny (dój, obrządek, strzyża, wypas)
- Udział w produkcji serów , masła, wędlin.

Podsumowanie

- Pomimo niszowego charakteru obecnej hodowli owiec w naszym kraju powstało wiele interesujących dziedzin wykorzystujących cechy owiec i właściwości pozyskiwanych od nich surowców.
- Zaprezentowane systemy wypasu stanowią doskonały przykład komplementarnego połączenia naturalnego sposobu pozyskiwania pokarmu przez owce z kształtowaniem krajobrazu i różnorodnych siedlisk przyrodniczych.
- Wykorzystywanie owiec w różnych dziedzinach czyni z nich zwierzęta uniwersalne
- Jednakże zbyt małe tradycje konsumenckie w kraju nie pozwalają na prognozowanie wzrostu rynku produktów owczarskich a co za tym idzie pogłównia.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

